

Lovorka ČORALIĆ, *Kapetani, pukovnici i crkveni dostojanstvenici – Odabrane teme iz povijesti Perasta*, „Gospa od Škrpjela“, Perast, 2025., 482 str.

Nedavno objavljena knjiga Lovorke Čoralić, ponajbolje hrvatske stručnjakinje za odnose stanovnika istočnojadranske obale i Venecije, zaokružuje njezina višedesetljetna istraživanja ranomoderne povijesti Perasta i čitatelju u osamnaest poglavlja kroz izabrane biografije istaknutih Peraštana nudi pregled društvene povijesti ove bokeljske komune u vremenskom rasponu od 16. do konca 18. stoljeća. Poglavlja zapravo čine već objavljeni znanstveni radovi koji su za ovu priliku prilagođeni objavljivanju u jedinstvenoj monografiji. Nastali su na temelju autoričinih dugotrajnih istraživanja venecijanskih arhiva te arhiva u Zadru i Kotoru. Konzultirana arhivska građa kritički je analizirana i upotpunjena objavljenim spoznajama talijanskih, hrvatskih i crnogorskih povjesničara. Znanstveni aparat knjige čine podnožne bilješke i popis korištenih izvora i literature.

Prvo poglavlje knjige nosi naslov „Tragom grobnica i nadgrobnih natpisa Bokelja u Mlecima (16. – 19. stoljeće)“ (5 – 26). Osobnim autoričnim terenskim istraživanjem po venecijanskim crkvama, ali i tragom zapisa povjesničara E. A. Cicogne koji je tijekom 19. stoljeća zabilježio natpise iz venecijanskih crkvi i samostana koji danas više ne postoje, analizirano je djelovanje bokeljske iseljeničke skupine u gradu Sv. Marka tijekom ranog novog vijeka. Natpisi su klasificirani prema prostornoj rasprostranjenosti po venecijanskim gradskim predjelima (*sestiere*) i otoku San Michiele gdje se nalazi groblje. Uz svaki natpis donose se i podatci o pokojniku i njegovoj obitelji.

U poglavlju „U slavu *Serenissime*: pomorci i ratnici iz Perasta – čuvari stijega mletačkog dužda“ (27 – 38) autorica se fokusira na Peraštane kojima je u mletačkoj vojnoj službi povjerena posebna čast – služili su u posebnoj postrojbi (*gonfalonieri*) koja je čuvala duždev stijeg (*standardo ducal*). Ovu su službu obnašali pripadnici 12 peraštanskih bratstava smatranih lokalnim plemstvom, a tradicija je započela 1571. godine, u vrijeme Ciparskog rata. Prikazana je funkcija ove postrojbe, njezin ratni put, kao i razne ceremonije u kojima je ona sudjelovala. O značaju ove privilegirane funkcije za peraštansku zajednicu govori i ceremonija svečanog spuštanja i polaganja duždeva stijega održana 1797. godine povodom ukidanja Republike.

Treće poglavlje, „Peraštani i bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima“ (39 – 54), obrađuje bratovštinu osnovanu 1451. godine smještenu s srcu gradskog predjela *Castello* koja je generacijama useljenika s istočnojadranskog prostora bila objedinjavajuće ishodište. Posebna je pozornost, dakako, posvećena djelatnosti

Peraštana u spomenutoj bratovštini. Slijedi poglavlje „Kotoranin Mihovil Cisilla – opat benediktinske opatije sv. Jurja pred Perastom (1605. – 1646.)“ (55 – 63) u kojem se kroz prizmu višedesetljetne službe ovog opata prikazuje značaj ove crkvene institucije za peraštansku zajednicu. Raščlamba oporučnih spisa opata Cisille čitatelju zorno oslikava društveni status čelnika opatije sv. Jurja.

U ostalim poglavljima knjige obrađuju se znamenite osobe rodом iz Perasta koje su svojim djelovanjem obilježili ranomodernu prošlost *Serenissime*. Tako se u poglavlju „Barski nadbiskup – Peraštanin Andrija Zmajević (1671. – 1694.)“ (65 – 85) na temelju minuciozne obrade izvorne građe govori o ovoj znamenitoj osobi koja je funkciju barskog nadbiskupa i primasa Srbije obnašala u politički vrlo osjetljivom trenutku rata između Svete lige i Osmanlija (1683. – 1699.), ponekad i osobno sudjelujući u vojnim operacijama mletačke vojske. Novim je spoznajama obogaćen relativno dobro poznat životopis ovog crkvenog velikodostojnika, a u drugom dijelu poglavlja raščlanjen je Zmajevićev oporučni spis čiji se prijepis donosi u prilogu. Slijedi poglavlje „Prilog životopisu zadarskog nadbiskupa – Peraštanina Vicka Zmajevića (1713. – 1745.)“ (85 – 135) u kojem se obrađuje crkveno i političko djelovanje još jednog velikodostojnika iz ove ugledne peraštanske obitelji. Opet je autoričin fokus na raščlambi izvorne građe: Zmajevićevu inventaru i oporuci čiji se prijepisi također donose na koncu poglavlja. Poglavlje „Peraštanin Matija Štukanović – barski nadbiskup (1722. – 1743.)“ (137 – 148) obrađuje životopis još jednog crkvenog velikodostojnika rodом iz Perasta – u ovom slučaju iz ugledne obitelji Štukanović. Uz historiografsku raščlambu i na koncu se ovog poglavlja donosi prijepis nadbiskupove oporuke. Tri oporuke ovih crkvenih velikodostojnika čitatelju, ali i budućim istraživačima, nude izvrstan komparativni materijal.

Nakon obrade životopisa trojice crkvenih službenika rodом iz Perasta, slijede poglavlja u kojima se obrađuju njihovi sugrađani u mletačkoj vojnoj službi. U poglavlju „Mletački časnik Nikola Visković i sastav vojnoga ljudstva njegove prekomorske pukovnije početkom 18. stoljeća“ (149 – 168) obrađuje se vojna karijera ovog visokog vojnog časnika čiji su se pretci počeli isticati u vojnim snagama *Serenissime* još u 16. stoljeću. Nakon što je ocrтана vojna karijera pripadnika nekoliko generacija obitelji Visković, kao i Nikolin ratni put, autorica je raščlanila sastav njegove pješačke pukovnije *Oltramarina*, ponajprije satnije kojom je osobno zapovijedao pukovnik Nikola. Analiza je napravljena (i grafički zorno prikazana) s obzirom na nekoliko kriterija, od kojih je najznačajniji geografsko podrijetlo časnika, dočasnika i vojnika. U prilogu je donesen njihov popis kako je zabilježen na smotrama postrojbe održanim početkom 18. stoljeća. Slijedi poglavlje „Jerolim Smeća – pukovnik mletačkih prekomorskih postrojbi

(druga polovica 18. stoljeća)“ (169 – 193) u kojem je obrađena vojna karijera još jednog visokog mletačkog časnika rodom iz Perasta. Ponovno autorica raščlanjuje sastav Smećine postrojbe *Oltramarina* te donosi popis njezinog ljudstva. I ovdje je temelj poglavlja izvorna građa nastala djelovanjem državne vojne administracije. Djelovanje i vojna karijera još jednog mletačkog pukovnika rodom iz Perasta tema je sljedećeg poglavlja „Peraštanin Tripun Štukanović – pukovnik mletačkih *Oltramarina* (druga polovica 18. stoljeća)“ (195 – 218). Činjenica da su istovremeno dvojica Peraštana bili zapovjednici dvaju pukovnija *Oltramarina*, kojih je u mirnodopskom razdoblju obično ukupno bilo oko šest, zorno svjedoči o ugledu koji su peraštanske obitelji uživale kod mletačke vlasti. Osim razrade Tripunove vojne karijere, ali i vojnog djelovanja još nekolicine pripadnika obitelji Štukanović, autorica analizira ljudstvo njegovih postrojbi, donosi njihov popis, kao i prijepis njegove oporuke.

Nakon peraštanskih časnika mletačke „kopnene vojske“, u sljedećih osam poglavlja obrađene su karijere mletačkih mornaričkih časnika rodom iz Perasta. Slično kao što je to bio slučaj s časnicima *Oltramarina*, i u ovim su poglavljima na temelju izvorne arhivske građe čitateljima prvo predloženi društveni „backgroundi“ obrađenih časnika, a potom slijedi raščlamba posade brodova kojima su tijekom 18. stoljeća obrađeni peraštanski časnici zapovijedali. Prvo među ovom tematskom grupom jest poglavlje „Peraštani Vicko i Ivan Milić – zapovjednici mletačkih ratnih brodova u drugoj polovici 18. stoljeća“ (219 – 244), a slijede ga poglavlja „Josip Balović (1728. – 1793.) – zapovjednik mletačkih ratnih brodova *Agile* i *Forza* u drugoj polovici 18. stoljeća“ (245 – 264) i „Vicko Kolović – zapovjednik mletačkih ratnih brodova *Sacra Famiglia* i *Cacciatore* u drugoj polovici 18. stoljeća“ (265 – 282) gdje valja istaknuti opis sudjelovanja Kolovićeve Tartane u posljednjoj demonstraciji pomorske moći *Serenissime* – kaznenoj ekspediciji protiv Tripolija i berberskih gusara 1766. godine.

Slijede poglavlja u kojima se govori o peraštanskim pomorskim časnicima u posljednjim godinama Republike – što je jasan pokazatelj čvrstine veza malog bokeljskog grada i jadranske metropole: „Josip Kolović Matikola – kapetan mletačkih ratnih brodova *Eolo* i *Fama* koncem 18. stoljeća“ (283 – 306); „Mletački ratni brodovi *Rondinella* i *Achille* pod zapovjedništvom Peraštanina Antuna Mazarovića koncem 18. stoljeća“ (307 – 324); „Peraštanin Ivan Mazarović – zapovjednik mletačkog ratnog broda *Galatea* (1779. – 1792.)“ (325 – 344); „Josip Zambella – zapovjednik mletačkog ratnog broda *Vittoria II* koncem 18. stoljeća“ (345 – 370); „Vicko Dabović – zapovjednik mletačkog ratnog broda *Vittoria II* u posljednjim godinama opstojanja *Serenissime*“ (371 – 390).

Na koncu knjige stoje „Zaključna razmatranja“ (391 – 394), sažetak na engleskom jeziku (395); popis izvora i literature (397 – 414), te kazala osobnih imena (415 – 476) i zemljopisnih pojmova (477 – 480). Knjiga završava bilješkom o autorici (481).

Iako je riječ o „klasičnom“ znanstvenom, povjesničarskom djelu, knjiga je, zbog razumljivog jezika kojim je pisana, ali i atraktivnosti odabranih tema, namijenjena i široj čitalačkoj publici, osobito zaljubljenicima u bokeljsku povijest. Budući da se u njoj donose i prijepisi arhivske građe (oporuke, inventari, popisi vojnika i mornara...) s vrlo velikim komparativnim potencijalom, knjiga će od osobite koristi biti budućim istraživačima ranomoderne povijesti Boke, ali i šireg, istočnojadranskog prostora. Sve je to i više nego dovoljno da se ova knjiga preporuči za čitanje povjesničarima i znanstvenicima srodnih disciplina, ali i ostaloj publici zainteresiranoj za prikazane teme.

Nikola Markulin